

ticism, positivism, represented in the works of I.Mogilnytsky, M.Garasevych, M.Shashkevych, I.Vahilevych, Y.Holovatskiy, D.Zubrytskiy, I.Sharanevych, B.Didytskyi, W.Ilnytskyi, S.Kachal, Y.Tselevych, O.Partytski, O.Barvinskiy, M.Hrushevskiy and his historical school respectively.

Keywords: Ukrainian historiography of Galicia, scientific society named after Shevchenko, M.Grusevskiy.

УДК 94(438): 94(477.83/86): 930.1

Уляна КЛИМ'ЮК

ІДЕЯ ПОЛЬСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ ГАЛИЧИНИ ПІД ЧАС ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ В ОЦІНЦІ ПОЛЬСЬКОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ

У статті робиться спроба аналізу польської історіографії під час висвітлення проблеми процесу відновлення й здобуття поляками державності в Галичині напередодні та в роки Першої світової війни. Аналіз наукової розробки проблеми свідчить про зацікавлення науковцями становищем польської політичної думки в Галичині на початку ХХ ст., діяльністю польських політичних партій та репрезентаційних організацій під час війни; важливу роль відведено відомим політичним діячам, а саме Юзефу Пілсудському та Роману Дмовському; зроблено порівняння політичних рухів та зовнішньополітичних орієнтацій.

Ключові слова: ідея польської державності, польсько-українські взаємини, Галичина, історіографічний аналіз.

Здобуття польської державності на початку ХХ ст. завжди було актуальною темою для дослідження в історичній науці, навколо якої і сьогодні не припиняються дискусії. Факт незалежності України й Польщі дає можливість науковцям по-новому підійти до питання ідеї державності двох народів – українців і поляків, розширити поле об'єктивної історичної інформації, яке має на меті звільнити обидві нації від стереотипів національного протистояння, подолати ідеологічні упередження, створити міцний фундамент українсько-польського співробітництва у ХХІ ст.

Мета статті полягає в аналізі наукових розвідок, проведених відомими польськими істориками, адже найбільш широко питання польської державності прослідковано саме в польській історіографії. Наукові дослідження, які проводили активно ще в часи Другої Речі Посполитої, залишаються актуальними й до цього часу. Результатом досліджень є сотні публікацій, документальних збірників, спогадів, монографій, статей. Головними питаннями, які піднімаються в цей період, є: військові події на території польських земель, діяльність польських партій та політичних інституцій, розвиток польської справи на міжнародній арені, створення державних структур під німецько-австрійською окупацією, незалежницька діяльність поляків за кордоном, стосунки із сусідніми народами, особливо українцями, білорусами, литовцями, німцями, чехами. Наукова література, присвячена зазначеній темі, достатньо різнопланова. За хронологією її можна поділити на три групи: до першої входять праці очевидців досліджуваних процесів; другу групу представляють дослідники міжвоєнного та повоєнного періодів; до третьої відносимо науковців сучасної історичної науки.

Відомою постаттю польської історії ХХ ст. був представник "активістичного" табору*, прихильник Ю.Пілсудського Леон Василевський (L.Wasilewski). Його наукові дослідження

* Активістичний табір у середовищі польського суспільства напередодні Першої світової війни об'єднував представників антиросійської орієнтації, які стояли на позиціях того, що за допомогою центральних держав (Німеччини та Австро-Угорщини) можна буде здобути незалежність Польщі на території, що входила до Російської імперії, а звідти мета війни – перемога Австрії та Німеччини над Росією. Головним ідеологом активістичного табору був Юзеф Пілсудський.

присвячені історії польського соціалістичного руху, проблемам міждержавних відносин, баченню польської державності й ролі українського питання зокрема¹. Польські дослідники називали його найбільш відомим знавцем української справи. Історик займався також проблемами націоналістичних рухів наприкінці XIX – на початку XX ст. і в результаті своїх досліджень дійшов висновку, що різноманітні національні питання в Європі ще довго будуть джерелом внутрішнього неспокою². Щодо питання польської державності під час Першої світової війни, то з позицій одного з головних ідеологів Польської партії соціалістичної (ППС) Л.Василевського вибух війни з Росією не був несподіванкою. ППС віддавна поширювала серед польських робітничих груп гасло неможливості уникнення війни, а завданням війни Австрії з Росією є справа незалежності Польщі³.

Досліджуючи питання польської державності, не можна оминати праці ще одного учасника тогочасних подій, який відіграв неоднозначну роль у середовищі польських політичних сил, намісника Галичини протягом 1908–1913 рр. Міхала Бобжинського (M. Bobrzyński) – лідера краківських консерваторів. У польській історіографії його називають “останнім станьчиком”, який усе життя писав одну книжку “Нарис історії Польщі (Dzieje Polski w zarysie)”⁴.

Грунтовним дослідженням польської політичної думки наприкінці XIX – першої половини XX ст. є праця відомого діяча польської демократичної партії В.Фельдмана (W. Feldman) “Історія польської політичної думки 1864–1914 (Dzieje polskiej myśli politycznej 1864–1914)”⁵. Використовуючи широку джерельну базу, автор дав об’єктивну оцінку програмам провідних польських політичних партій: консерваторів, націонал-демократів, людовців, соціалістів. На думку дослідника, Галичина серед інших польських територій єдиною зберегла певну суму національних прав і нормальні умови політичного життя. Тут з великою свободою кристалізувалася думка, відбувалися міжімперські з’їзди, тут без перешкод виходила преса, формувалися постулати польської незалежності та збройної боротьби⁶. А війна могла принести полякам якщо не часткове відновлення польської державності в персональній унії з Австрією під скіпетром Габсбургів, то хоча б приєднання Королівства до Галичини. У тім випадку польський чинник здобув би в Австрії становище, рівнозначне Угорщині, і тоді повстав би справжній польський П’ємонт, звідки можна буде здобувати решту⁷.

Ідеологія націонал-демократів найбільш висвітлена в працях головного ендека Р.Дмовського: “Думки сучасного поляка” (1902 р.)⁸, “Німеччина, Росія і польське питання” (1908 р.)⁹, “Польська політика і відродження держави” (1925 р.)¹⁰ та ін., де він обґрунтував ідею та шлях відбудови польської державності. Ураховуючи реалії кінця XIX – початку XX ст., відомий політичний діяч уважав нонсенсом програму відновлення Польщі в кордонах 1772 р., і це був принциповий відхід від історичної традиції серед освіченого польського загалу. В основі політичних доктрин націонал-демократії лежала підстава ідеї відродження польської державності, без окреслення її устрою і подібних деталей.

Під час наукової розвідки цієї проблеми особливого аналізу потребують репрезентативні організації. Діяльності Головного національного комітету (ГНК) присвячена праця члена ГНК К.Сроковського (K. Srokowski) “Нарис історії Головного Національного Комітету (Zarys historii Naczelnego Komitetu Narodowego)”¹¹. Його опис займає тільки перший рік існування однієї з головних політичних інститутів поляків, що діяли на території Галичини під час Першої світової війни. Одночасно ця праця є спробою зробити стислу історію ГНК як політичної організації, проаналізувати еволюцію політичних поглядів поляків у передвоєнні роки та порівняти різні політичні орієнтації. Займаючи посаду секретаря, К.Сроковський, мав свій погляд на всі справи й акти цієї організації. Він трактував ГНК як замкнуту цілість, вважаючи, що на першому році діяльності вона одночасно розвинулася й вичерпала себе.

Одним із відомих істориків Польщі міжвоєнного періоду вважається С.Кутшеба (S. Kutrzeba)¹². Будучи політично пов’язаним з пасивістичним табором*, який критично ставився до політики Німеччини й Австро-Угорщини, він відмовився від співпраці з ГНК, на чолі якого стояв

* Пасивістичний табір виражав інтереси антинімецької орієнтації серед представників польської політичної еліти, яка першою умовою здобуття незалежної Польщі вважала поразку Німеччини в Першій світовій війні. Головним прихильником цього табору був Роман Дмовський.

В.Л.Яворський, прихильник австро-польського розв'язання. Багато статей писав під псевдонімом Владислав Вирва (Władysław Wyrwa). Постійно критикував політику Німеччини щодо поляків і підкреслював культурний антагонізм своїх співвітчизників з німцями і росіянами. На його переконання, тільки поразка всіх загарбницьких держав може допровадити до здобуття незалежності. Із цією думкою роздумував над майбутнім устроєм Речі Посполитої. Ототожнював себе з Національною Лігою і Р.Дмовським, однак організаційно не був пов'язаний з жодним політичним угрупованням. За свої політичні переконання був атакований з боку активістів не тільки на шпальтах періодичних видань, але також у Ягеллонському університеті¹³. З плином часу вчений щораз більше ангажувався в політиці, виступаючи з багатьма публіцистичними статтями на тему змінної політичної ситуації. Вважав, що історія, як учителька життя, може надати історикам зброю в боротьбі за краще майбутнє народу. Протягом Першої світової війни С.Кутшеба боровся пером і словом за здобуття Польщею незалежності. Як історик, він належав до покоління неоромантиків¹⁴.

У післявоєнний період польська історіографія найбільше уваги приділяла питанням власного національного руху, політичним партіям та угрупованням, що перебували під владою Австро-Угорської та Російської імперій. З'являються нові дослідження стосовно періоду Першої світової війни, який в історії трактується як перехідний етап між епохою після поділів та утворенням нової держави. Тому історики висвітлюють цей період по-різному. Більшість із них: Г.Верещицький (H.Wereszycki)¹⁵, М.Кукель (M. Kukiel)¹⁶, С.Кєневич (S.Kieniewicz)¹⁷, П.Вандич (P.Wandycz)¹⁸, Ю.Бушко (J.Buszko)¹⁹ – у своїх працях трактують цей період як історію Польщі під владою загарбницьких імперій (pod zaborami). Інша група істориків вважає, що епоха Польщі під владою імперій закінчилася до початку Першої світової війни. До цієї групи дослідників належать В.Побог-Малиновський (W.Pobog-Malinowski)²⁰, К.Гроньовський (K.Groniowski), Я.Сковронек (J.Skowronek), Я.Здрада (J.Zdrada). Учені, зокрема, свої праці розпочинають від початку військових справ у 1914 р., бо, на їхню думку, важко пояснити утворення Другої Речі Посполитої без подій Першої світової війни²¹.

Польська історіографія 1950–1980-х рр. в основному була зосереджена над проблемами політичного життя Галичини. Здійснювалися дослідження над діяльністю політичних партій. Наприклад, діяльності ППС присвятили праці такі науковці: Г.Яблонський (H.Jabłoński)²², Ф.Тих (F.Tych)²³, Я.Холзер (J.Holzer)²⁴. Зокрема, Г.Яблонський є добре відомим польським істориком, який свого часу широко показав цілісну картину політичних подій, що відбувалися на польських землях у період Першої світової війни. Автор у своїй книзі “Політика ППС у роки війни 1914–1918 рр.”²⁵ головну увагу приділяв ППС, партії, яка в майбутній історії Польщі відіграла важливу роль, а також її головним політичним діячем. Відомим дослідженням з історії польської соціал-демократичної партії є праці В.Найдус (W.Najdus)²⁶. У її роботах прослідковано генезу польського соціалістичного руху на території Галичини. Дослідниця, зокрема, багато уваги приділяла діяльності відомих польських політичних діячів, таких як І.Дашинський, З.Марек, а також висвітлювала діяльність репрезентаційних інституцій, зокрема ГНК. Політичним становищем селянських та людських партій займався польський історик К.Дунін-Вонсович (K.Dunin-Wąsowicz)^{27–28}.

Великим зацікавленням для дослідників була діяльність Легіонів та конспіративної Польської військової організації (ПВО). Деякі історики польський військовий стан визнавали вирішальним чинником у здобутті Польщею незалежності. Перші праці на цю тематику були написані в міжвоєнний період, а для нашого дослідження важливою є робота В.Ліпінського (W.Lipinski) “Збройна боротьба за незалежність Польщі (1905–1918 рр.)”²⁹.

У польській історіографії одним із найбільш відомих знавців політичного життя Галичини вважається Ю.Бушко^{30–32}. Знаний історик у своїх наукових розробках неодноразово підкреслює значимість Галичини для відновлення державності поляків і багато уваги приділяє відомій у польській літературі концепції “триалізму”, за якої Галичина мала відіграти роль “Польського П'ємонту”. Він зазначає, що настрої польської людності в Галичині у хвилі вибуху війни були рішуче об'єднані навколо проавстрійської орієнтації, а точніше – навколо орієнтації на Австрію, за підтримки якої можна було розв'язати польське питання³³.

У 1980 р. вийшла праця Я.Моленди (J.Molenda) “Піلسудчики та національні демократи 1908–1918 рр. (Piłsudczycy a narodowi demokraci 1908–1918)”³⁴, яка була однією з перших праць порівняльного характеру головних політичних течій серед поляків у першій чверті ХХ ст. Історик проаналізував основи ідеології та політичну суперечку за період Першої світової війни поляків, репрезентованих ендеками й пілсудчиками. Наукові розробки над зовнішньополітичними орієнтаціями в середовищі поляків проводили відомі польські історики В.Сулея (W.Suleja)³⁵, Г.Ціmek (H.Cimek)³⁶. Історію пасивістичного “Міжпартійного кола”, який діяв на території Польського королівства, описав Ч.Козловський (Cz.Kozłowski)³⁷. З.Паяк (Z.Pajak) своє дослідження присвятив діяльності Центрального національного комітету на території Польського королівства³⁸. Важливим компонентом польської справи під час Першої світової війни є межа зацікавлення, яку вона здобувала на міжнародній арені. Таким науковим дослідженням є монографія вищезгаданого польського історика В.Сулеї “Тимчасова державна рада”³⁹, яка висвітлює передумови прийняття акта 5 листопада та утворення нової державної структури ТДР.

У новітній період польська історіографія збагатилася новими кількісними дослідженнями з історії польської політичної думки. Серед таких праць великої уваги заслуговує робота Т.Неленча (T.Nałęcz) “Польська ірредента (Irredenta Polska)”⁴⁰. На думку автора монографії, *ірредента* – слово, яке часто ототожнюють зі словом *незалежність*, однак це не те саме. Ірредента становила “вирізку” незалежницької думки, яка відрізнялася тільки радикальними методами боротьби. Ірредентична думка народилася після розподілів Речі Посполитої, коли частина суспільства прагнула повернути державність. На переломі ХVIII і ХІХ ст. викристалізувалися дві різні ірредентичні концепції: легіонова, метою якої було утворення польських військових кадрів, і революційна, яка пов’язувала боротьбу за незалежність без залежності й допомоги ззовні⁴¹. Праця Т.Неленча концентрує свою увагу на обставинах повстання й розвитку польської думки в умовах існування тогочасних політичних рухів.

Польське питання в політиці Австро-Угорщини та Німеччини в період Першої світової війни висвітлюють у своїх працях польські історики Д.Шимчак (D.Szymczak) і Л.Гросфельд (L.Grosfeld). Зокрема, Д.Шимчак простежує еволюцію польських політичних поглядів через призму відносин між Габсбургами та Гогенцоллернами. У результаті свого дослідження історик дійшов висновку, що в період Великої війни польська справа підлягала важким випробуванням у відносинах між Австро-Угорщиною та Німеччиною, тісно пов’язані з тією проблемою інтереси двох імперій були досить різними, а їхня суть постійно змінювалася зі зміною подій на фронтах війни⁴². Л.Гросфельд, характеризуючи політику центральних держав щодо відродження польської державності, підкреслив, що політичні прагнення Німеччини та Австро-Угорщини супроводжував взаємний інтерес, щоб рішення, запропоноване одним із союзників, не вийшло на шкоду іншому⁴³.

Найбільш яскравими лідерами польської політичної еліти того часу можна вважати Р.Дмовського та Ю.Пілсудського. Обидва політики залишили за собою багату політичну спадщину, у результаті чого їхня діяльність стала об’єктом дослідження багатьох науковців. Серед істориків, які досліджували політичну діяльність Ю.Пілсудського, варто виокремити А.Гарлицького (A.Garlicki)⁴⁴, вищезгаданого В.Сулею⁴⁵, Р.Швентика (R.Świętek)⁴⁶. Постаті Р.Дмовського присвячені наукові розвідки К.Кавальця (K.Kawalec)⁴⁷, М.Лагоди (M.Łagoda)⁴⁸, Р.Вапінського (R.Wapiński)⁴⁹. Окремі дослідники, такі як Я.Цабай (J.Cabaj)⁵⁰ і М.Гієртех (M.Giertych)⁵¹, присвятили свої роботи порівняльній характеристиці діяльності польських політиків.

Велике зацікавлення серед польських дослідників викликає ставлення поляків до сусідніх народів. Особливу увагу польські історики присвятили польсько-українським відносинам. Одним із перших, хто зробив спробу проаналізувати ставлення австрійського уряду та польських політичних сил до української справи в Австро-Угорській імперії, був Я.Грухала (J.Gruchala)⁵². Історик провів глибоке дослідження польсько-українських відносин 1891–1908 рр. та українського питання в зовнішній політиці імперії Габсбургів. Важливими для нас є праці Т.Дабковського (T.Dąbkowski)⁵³, Ч.Партача (Cz. Partacz)⁵⁴, Л.Мрочки (L.Mrocza)⁵⁵. В основі їхніх досліджень знаходиться польсько-українське протистояння на тлі передвоєнних подій. Позиція щодо українського чинника в цих авторів є досить різною, та в основному дослідники трактують успіхи українського національно-культурного руху й посилення політичних вимог

українських політичних партій як процес зазіхання на “польський П’ємонт”. Погіршення польсько-українських відносин пов’язують зі збільшенням прав та можливостей для розвитку українців Галичини*.

Таким чином, питання ідеї польської державності було й залишається актуальною темою для дослідження в польській історіографії. Опрацьовані в процесі дослідження різноманітні історіографічні матеріали дозволили скласти загальне уявлення про зміст, характер і зумовленість ідеології та політики провідних польських та українських політичних течій стосовно ідеї польської державності в Галичині на початку ХХ ст. Проте ще залишається ряд нерозкритих питань і неотриманих відповідей щодо ідеологічних та політичних чинників, які впливали на політичну ситуацію в Галичині. Тому тільки об’єктивне висвітлення наявної історичної інформації забезпечить нове розуміння власної історії поляками та українцями, що, у свою чергу, може припинити численні дискусії між двома сусідніми народами.

1. Wasilewski L. Kwestja ukraińska jako zagadnienie międzynarodowe / L. Wasilewski. – Warszawa : Prace Ukraińskiego Instytutu Naukowego, 1934. – 146 s.
2. Stoczewska B. Litwa, Białorus, Ukraina w myśli politycznej Leona Wasilewskiego / B. Stoczewska. – Kraków : Księgarnia Naukowa, 1998. – 397 s.
3. Archiwum Akt Nowych (AAN), zespół 390 (Akta Leona Wasilewskiego), syg. 13. PPS a Rosja, Komunizm, nacjonalizm, wojna (1905–1944), kat. 84.
4. Bobrzyński M. Dzieje Polski w zarysie / M. Bobrzyński. T. III. – Warszawa ; Kraków ; Lublin ; Łódź ; Poznań ; Wilno ; Zakopane : Nakład Gebethnera i Wolffa, 1931. – 439 s.
5. Feldman W. Dzieje polskiej myśli politycznej 1864–1914 / W. Feldman. – Warszawa, 1933. – 389 s.
6. Op. cit. – S. 351.
7. Op. cit. – S. 352.
8. Dmowski R. Wybór pisem / wybrał i opracował R. Wapiński. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1990. – 346 s.
9. Дмовский Р. Германия, Россия и польский вопрос / Р. Дмовский. – С. Пб., 1909. – 292 с.
10. Dmowski R. Polityka polska i odbudowanie państwa / R. Dmowski. – Warszawa, 1988. – Т. I. – 205 s.
11. Srokowski K. NKN. Zarys historii Naczelnego Komitetu Narodowego / K. Srokowski. – Kraków : Nakładem Krakowskiej Spółki Wydawniczej, 1923. – 376 s.
12. Kutrzeba S. Historia ustroju Polski w zarysie. T. 1 / S. Kutrzeba. – Lwów ; Warszawa : Księgarnia Polska B. Połonieckiego, 1925. – 320 s.
13. Biliński P. Stanisław Kutrzeba (1876–1946). Biografia naukowa i polityczna / P. Biliński. – Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2011. – S. 43–44.
14. Op. cit. – S. 59.
15. Wereszycki H. Historia polityczna Polski 1864–1918 / H. Wereszycki. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk ; Łódź : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1990. – 309 s.
16. Kukiel M. Dzieje Polski porozbirowe 1795–1921 / M. Kukiel. – Paris : Wydawnictwo Spotkania, 1983. – 743 s.
17. Kieniewicz S. Historia Polski 1975–1918 / S. Kieniewicz. – Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1971. – 611 s.
18. Wandycz P. Pod zaborami. Ziemia Rzeczypospolitej w latach 1795–1918 / P. Wandycz. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1994. – 551 s.
19. Buszko J. Galicja 1856–1914. Polski Piemont / J. Buszko. – Warszawa : KAW, 1989. – 80 s.
20. Pobóg-Malinowski W. Narodowa Demokracja 1887–1918 / W. Pobóg-Malinowski // Fakty i dokumenty. – Wydanie drugie. – Londyn : Polska Fundacja Kulturalna, 1998. – 237 s.
21. Sowa A. Sprawa polska w okresie I wojny światowej – stan badań // Przemyskie zapiski historyczne. R. XVI–XVII: 2006–2009 / Studia i materiały poświęcone historii Polski Południowo-Wschodniej. – Przemyśl : Polskie Towarzystwo Historyczne, 2010. – S. 39–57.
22. Яблонский Г. Великий Октябрь и независимость Польши / Г. Яблонский ; пер. пол. Т. Манусевич. – М. : Прогресс, 1967. – 125 с.
23. Tych F. PPS-Lewica w latach wojny 1914–1918 / F. Tych. – Warszawa : Książka i Wiedza, 1960. – 238 s.
24. Holzer J. Polska w pierwszej wojnie światowej / J. Holzer, J. Molenda. – Wyd. I. – Warszawa : Wiedza Powszechna. – 1963. – 380 s.

* Матеріал для статті зібраний при допомозі Фонду Музей історії Польщі (Fundusz stypendialny MHP).

25. Яблонский Г. Политика Польской социалистической партии во время войны 1914–1918 гг. / Г. Яблонский. – М. : Изд-во иностранной л-ры, 1963. – 181 с.
26. Najdus W. Ignacy Daszyński, 1866–1936 / W. Najdus. – Warszawa : Gzytelnik, 1988. – 564 s.
27. Dunin-Wąsowicz K. Dzieje stronnictwa Ludowego w Galicji / K. Dunin-Wąsowicz. – Warszawa : Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1956. – 267 s.
28. Dunin-Wąsowicz K. Ludowcy i socjaliści w Galicji / K. Dunin-Wąsowicz // “Chłopi–naród–kultura”. T. 1. – Warszawa, 1996. – S. 201–207.
29. Lipinski W. Walka zbrojna o niepodległość Polski (w latach 1905–1918) / W. Lipinski. – Warszawa, 1990. – 438 s.
30. Buszko J. Galicja 1856–1914. Polski Piemont / J. Buszko. – Warszawa : KAW, 1989. – 80 s.
31. Buszko J. Galicyjskie dziedzictwo II Rzeczypospolitej / J. Buszko // Galicja i jej dziedzictwo. T. 1 : Historia i Polityka / red. W. Bonusiak, J. Buszko. – Rzeszów, 1994. – S. 187–199.
32. Buszko J. Polacy w parlamencie Wiedeńskim 1848–1918 / J. Buszko. – Warszawa : Wydawnictwo Sejmowe, 1996. – 460 s.
33. Op. cit. – S. 315.
34. Molenda J. Piłsudczycy a narodowi demokraci 1908–1918 / J. Molenda. – Warszawa : Książka i Wiedza, 1980. – 523 s.
35. Suleja W. Orientacja austro-polska w latach I wojny światowej (do aktu 5 listopada 1916 r.) / W. Suleja. – Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1992. – 326 s.
36. Cimek H. Myśl polityczna stronnictw ludowych w kwestii niepodległości Polski w latach 1914–1919 / H. Cimek. – Warszawa : Wydawnictwo Wyższej Szkoły Cła i Logistyki, 2007. – 107 s.
37. Kozłowski Cz. Działalność polityczna Koła Międzypartyjnego w latach 1915–1918 / Cz. Kozłowski. – Warszawa : Książka i Wiedza, 1967. – 290 s.
38. Pająk J. O rząd i armię. Centralny Komitet Narodowy (1915–1917) / J. Pająk. – Kielce : Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, 2003. – 422 s.
39. Suleja W. Tymczasowa Rada Stanu / W. Suleja. – Warszawa : Wydawnictwo Sejmowe, 1998. – 238 s.
40. Nałęcz T. Irredenta Polska / T. Nałęcz. – Warszawa : Książka i Wiedza, 1987. – 361 s.
41. Op. cit. – C. 5–6.
42. Szymczak D. Między Habsburgami a Hohenzollernami. Rywalizacja niemiecko-austro-węgierska w okresie I wojny światowej a odbudowa państwa polskiego / D. Szymczak. – Kraków : AVALTON, 2009. – 423 s.
43. Grosfeld L. Polityka państw centralnych wobec sprawy polskiej w latach pierwszej wojny światowej / L. Grosfeld. – Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1962. – 390 s.
44. Garlicki A. Józef Piłsudski 1867–1935 / A. Garlicki. – Warszawa : Czytelnik, 1990. – 783 s.
45. Suleja W. Józef Piłsudski / W. Suleja. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 2004. – 436 s.
46. Świętek R. Lodowa ściana. Sekrety polityki Józefa Piłsudskiego 1904–1918 / R. Świętek. – Kraków : PLATAN, 1998. – 950 s.
47. Kawalec K. Roman Dmowski / K. Kawalec. – Warszawa : Dig, 1999. – 84 s.
48. Łagoda M. Dmowski, naród i państwo. Doktryna polityczna “Przeglądu wszechpolskiego” (1895–1905) / M. Łagoda. – Poznań, 2002 – 287 s.
49. Wapiński R. Roman Dmowski / R. Wapiński. – Lublin : Wydawnictwo Lubelskie, 1989. – 392 s.
50. Cabaj J. Dmowski i Piłsudski – dwie koncepcje niepodległościowe / J. Cabaj // Powrót Polski do rodziny wolnych narodów / red. J. Konefał, S. Bober. – Lublin : Polichymnia, 2009. – S. 52–75.
51. Giertych M. Dmowski czy Piłsudski? / M. Giertych. – Wrocław : Wydawnictwo “Nortom”, 1995. – 139 s.
52. Gruchała J. Rząd austriacki i polskie stronnictwa polityczne w Galicji wobec kwestii ukraińskiej (1890–1914) / J. Gruchała. – Katowice : Uniwersytet Śląski, 1988. – 146 s.
53. Dąbkowski T. Ukraiński ruch narodowy w Galicji Wschodniej 1912–1923 / T. Dąbkowski. – Warszawa : PAN, 1985. – 326 s.
54. Partacz Cz. Od Badeniego do Potockiego: Stosunki polsko-ukraińskie w Galicji latach 1888–1908 / Cz. Partacz. – Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 1996. – 280 s.
55. Mrocza L. Spór o Galicję Wschodnią 1914–1923 / L. Mrocza. – Kraków : Wydawnictwo Naukowe WSP, 1998. – 219 s.

В статье делается попытка анализа польской историографии проблемы провозглашения поляками государственности в Галиции накануне и в годы Первой мировой войны. Анализ научной разработки проблемы свидетельствует о интересе научными работниками положения польской политической мысли в Галиции в начале XX в., деятельности польских политических партий и репрезентационных организаций в условиях войны. Существенная роль уделена известным политическим деятелям – Юзефу Пилсудскому и Роману Дмовскому, сравниваются политические движения и внешнеполитические ориентации.

Ключевые слова: *идея польской государственности, польско-украинские отношения, Галиция, историографический анализ.*

This article attempts to analyze the Polish historiography in the coverage problem recovery process by the and gaining statehood Poles in Galicia before and during the First World War. In particular, scientific analysis of the problem indicates the position of the Polish scientists interested in political thought in Galicia in the early twentieth century, the activities of Polish political parties and a representative organizations during the war, an important roles given for the well-known political figures, namely Y.Pilsudskyi and R.Dmowski, compared political movements and foreign policy orientation.

Keywords: *the idea of the Polish statehood, the Polish-Ukrainian relations, Galicia, historiographic analysis.*

УДК 930.2: 94(477.8)

Ірина ГАЛАЙЧУК

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ СУСПІЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ У ГАЛИЧИНІ В РОКИ НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1941–1944 рр.)

У статті проаналізовано основні тенденції національної історіографії суспільних процесів у Галичині в роки німецької окупації (1941–1944 рр.), а саме: висвітлено погляди сучасних вітчизняних науковців на встановлення німецького окупаційного режиму в Україні та “галицьку модель” окупаційної політики краю.

Ключові слова: *історіографія, нацистський режим, Галичина, суспільні процеси, німецька окупація.*

Історія України періоду 1939–1945 рр. посідає провідне місце в усьому вітчизняному історіописанні. Характерними особливостями сьогоденного етапу розвитку української історичної науки є пошук науковцями нових підходів і методик у вивченні проблеми Другої світової війни. Наразі вказана проблема викликає значне зацікавлення істориків. Це пояснюється новими процесами, які відбуваються в суспільстві. Вони дозволили значно ширше залучити необхідні архівні документи й матеріали, заповнити “білі плями”, підняти раніше замовчувані теми, з нових позицій розглянути складні й неоднозначні процеси, які мали місце в роки війни.

Пріоритетним завданням сучасної української історичної науки є створення оновленої концепції історії та історіографії Другої світової війни, розкриття ролі й місця у війні України та українців. Здобуття Україною державної незалежності створило сприятливі умови для започаткування об’єктивного наукового дослідження та висвітлення історії України періоду Другої світової війни, рішучого подолання нашарувань і стереотипів, які були характерними й домінуючими в історіографії попередніх років. Після проголошення незалежності нашої держави актуальним стало об’єктивне вивчення історії окремих регіонів, зокрема Галичини.

Мета статті – розкрити домінуючі тенденції розвитку історіографії історії Другої світової війни, проаналізувати найбільш гострі й суперечливі проблеми зазначеної теми. Джерелом для її написання стали найважливіші історичні праці, які характеризують історіографічний процес у незалежній Україні.

На думку дослідника О.Маруценка, одним із перших про необхідність створення нової історіографії проблеми, яка має відповідати нормам і запитам демократичного суспільства, висловився авторитетний дослідник воєнної історії М.Коваль. Саме йому належить ряд ґрунтовних праць, у яких здійснюється історіографічне й історіософське осмислення подій Другої світової війни та формування її нової історичної концепції. Зокрема, у працях М.Ковалю з позицій фахівця української історії, уперше у вітчизняній історіографії окремо виділено й розкрито таке поняття, як “український військово-політичний фактор у Другій світовій війні”,